

DÔVODOVÁ SPRÁVA

A. Všeobecná časť

Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky predkladá na rokovanie vlády Slovenskej republiky návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony (ďalej len „návrh zákona“).

Návrh zákona sa predkladá ako iniciatívny materiál, ktorý nadväzuje na priority, ktoré sú deklarované v Programovom vyhlásení vlády Slovenskej republiky na roky 2021 - 2024. Vláda Slovenskej republiky plánuje podľa Programového vyhlásenia vlády Slovenskej republiky na roky 2021 – 2024 *presadiť celoplošné zavedenie časových rámcov na rozhodovanie v jednotlivých veciach (dokedy má byť aká vec ukončená), priebežné sledovanie po súdoch, agendách, sudcoch, pričom tieto údaje budú zverejnené. Vláda Slovenskej republiky podporuje dôsledné a férové vyvodzovanie subjektívnej zodpovednosti za prietahy v konaní, podporuje nástroje na obmedzenie dôvodov na objektívne prietahy v konaní. Vláda Slovenskej republiky bude presadzovať prísnu špecializáciu v rodinnoprávnej agende, interdisciplinárny prístup pri rozhodovaní o dieťati za účasti psychológov, kolíznych opatrovníkov, sociálnych pracovníkov, mediátorov či znalcov, širšie využívanie mimosúdneho riešenia, pravidlo osobného vypočutia dieťaťa sudcom vo vhodne upravených priestoroch súdu s podporou pre náležitú metodológiu vypočutia dieťaťa, vrátane pravidla „do mesiaca prvé stretnutie s účastníkmi konania“.* Čiastočne sa zároveň naplňa téza v oblasti práv detí, v zmysle ktorej „v oblasti ľudských práv bude vláda Slovenskej republiky podporovať ochranu práv detí vo všetkých politikách štátu.“ Návrh zákona prispeje súčasne k posilneniu práv detí a ich rodičov, ktoré garantuje Ústava Slovenskej republiky v článku 41 ods. 1 a 4.

Problematika rodinnoprávnych konaní je vnímaná veľmi citlivo. Navrhované procesné zmeny sa sústredia najmä na úkon odňatia maloletého dieťa rodičovi prípadne inej osobe.

Zámerom navrhovaných zmien v Civilnom mimosporovom poriadku (ďalej len „CMP“) v rámci článku I, je najmä:

- upraviť spôsob pridelenia vecí v poručenskej agende s cieľom mať jedného poručenského sudcu na všetky konania, ktoré sa týkajú toho istého maloletého dieťaťa alebo jeho súrodencov,
- odstrániť výkladové nejasnosti a z toho prameniace nejednotné postupy v aplikačnej praxi v konaní o výkon rozhodnutia vo veciach maloletých a v konaní vo veciach starostlivosti súdu o maloletých,
- ustanoviť obligatórnosť pojednávania v konaní o výkon rozhodnutia vo veciach maloletých,

- upraviť, aby sa výkon rozhodnutia, ktorým sa priznáva právo na styk s maloletým po obmedzený čas, uskutočňoval v prítomnosti sudcu,
- exaktnou úpravou zamedziť aplikovaniu takých postupov súdu, kedy sa vo vykonávanom konaní nekoná a vyčkáva sa na rozhodnutie v prebiehajúcom konaní o zmene exekučného titulu (napríklad zmena úpravy práv a povinností k maloletému dieťaťu),
- upresniť úpravu nariadovania neodkladných opatrení vo veciach maloletých a odstrániť tak nedostatky, ktoré boli vysledované v aplikačnej praxi súdov, Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR a Generálnej prokuratúry SR.

V článku IV sa vykonávajú zmeny v zákone č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o rodine“). Ide o čiastkovú novelizáciu týkajúcu sa výlučne § 24 a vecne súvisiaceho § 62. Na základe uplatnenej zásadnej pripomienky Komisarčky pre osoby so zdravotným postihnutím sa navrhuje novelizovať aj ustanovenie § 28 ods. 3 zákona o rodine. Dôvodom je fakt, že platná právna úprava sa javí ako diskriminujúca, keďže vo svojej podstate obmedzuje rodiča s obmedzenou spôsobilosťou na právne úkony vo výkone rodičovských práv a povinností, v tom smere, že takýto rodič nemôže vykonávať rodičovské práva a povinnosti ako celok bez ohľadu na rozsah a charakter obmedzenia v spôsobilosti na právne úkony.

Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky predpokladá komplexné prehodnotenie právnej úpravy vrátane jednotlivých inštitútov v súvislosti s pripravovanou rekodifikáciou, teda vykonanie komplexných zmien bude realizované v rámci nového Občianskeho zákonníka. Základným cieľom zmien aktuálne navrhovaných v zákone o rodine je explicitné ukotvenie spoločnej osobnej starostlivosti rodičov o dieťa ako ďalšia forma starostlivosti o dieťa (popri osobnej starostlivosti jedného z rodičov a striedavej osobnej starostlivosti). Spoločná osobná starostlivosť oboch rodičov je formou starostlivosti o dieťa, kde spôsob rozhodovania rodičov o starostlivosti o dieťa zostáva rovnaký ako v období pred rozvodom manželstva, ide teda o zachovanie takého režimu starostlivosti, ktorí rodičia realizujú už v čase pred rozvodom (rozchodom) alebo počas súdneho konania a majú záujem na pokračovaní takejto starostlivosti. Ukotvenie spoločnej osobnej starostlivosti rodičov o dieťa je prejavom prirodzeného výkonu rodičovských práv oboma rodičmi, t.j. stavu, ako keď rodičia dieťaťa vykonávajú rodičovské práva a povinnosti ako manželia prípadne nezosobášení partneri spoločne s minimálnym zásahom zo strany štátu a je vhodná najmä pre rodičov, ktorí aj po rozvode alebo rozchode ostanú naďalej žiť v jednej domácnosti alebo vzdialenosť ich bydlísk je malá a teda túto formu starostlivosti umožňuje. Návrh zákona má za cieľ podporiť zachovanie a rozvoj vzťahových väzieb dieťaťa s obidvomi rodičmi aj na čas po rozvode a rozchode, t. j. vytvoriť novú formu starostlivosti, ktorá môže byť v tomto smere pre konkrétne dieťa najvhodnejšia. Zavedenie novej formy starostlivosti podporuje už existujúcu premisu, že zánikom manželstva (alebo partnerstva) sa nemá oslabiť rozsah rodičovských práv a povinností medzi dieťaťom a rodičom a v konkrétnych prípadoch vzhľadom na najlepší záujem dieťaťa môže podporiť zachovanie a rozvoj vzťahových väzieb dieťaťa s obidvomi rodičmi aj na čas po rozvode a po rozchode.

Je však potrebné zdôrazniť, že všetky formy osobnej starostlivosti (zverenie dieťaťa do osobnej starostlivosti jedného z rodičov, zverenie dieťaťa do spoločnej osobnej starostlivosti oboch rodičov, zverenie dieťaťa do striedavej osobnej starostlivosti oboch rodičov) sú rovnocenné. V zmysle zákona o rodine sa výkon rodičovských práv má vykonávať v súlade s najlepším záujmom maloletého dieťaťa a tejto požiadavke musí byť podriadené rozhodovanie súdu o forme osobnej starostlivosti., t. j. je to práve maloleté dieťa, ktoré musí požívať primárnu právnu ochranu.

V samostatných novelizačných článkoch III, V a VI sa vykonáva novelizácia osobitných právnych predpisov v gescii Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR, a to zákona č. 600/2003 Z. z. o prídavku na dieťa a o zmene a doplnení zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov, novelizácia zákona č. 561/2008 Z. z. o príspevku na starostlivosť o dieťa a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a novelizácia zákona č. 571/2009 Z. z. o rodičovskom príspevku a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Ide o premietnutie zavedenia novej formy osobnej starostlivosti o dieťa, ktorá je upravená v článku IV návrhu zákona t.j. spoločnej osobnej starostlivosti obidvoch rodičov o dieťa do právnych vzťahov pri poskytovaní štátnych sociálnych dávok. Zámerom navrhovanej explicitnej úpravy je okrem iného predísť v budúcnosti aplikačným a výkladovým otáznikom ohľadne určenia oprávnenej osoby na poskytovanie štátnych sociálnych dávok.

Návrh zákona je v súlade s Ústavou Slovenskej republiky, ústavnými zákonmi, nálezmi Ústavného súdu Slovenskej republiky, medzinárodnými zmluvami, ktorými je Slovenská republika viazaná, a súčasne je v súlade aj s právom Európskej únie.

Návrh zákona nemá vplyv na rozpočet verejnej správy, na životné prostredie, na služby verejnej správy pre občana, na informatizáciu spoločnosti, na podnikateľské prostredie, ani sociálny vplyv. Navrhovaná právna úprava bude mať pozitívny vplyv na manželstvo, rodičovstvo a rodinu.

B. Osobitná časť

K článku I

K bodu 1 (§ 6a)

Navrhuje sa upraviť spôsob prideľovania vecí v poručenskej agende s cieľom mať jedného poručenského sudcu na všetky konania, ktoré sa týkajú toho istého maloletého dieťaťa alebo jeho súrodencov. Cieľom je určenie jedného poručenského sudcu na dieťa až do dosiahnutia jeho plnoletosti, a to pre všetky typy poručenských konaní vrátane konania o výkon rozhodnutí vo veciach starostlivosti súdu o maloletých. Náhodný výber sudcu bude zachovaný pri prvom výbere, teda v momente, kedy sa práva a povinnosti maloletého dieťaťa stali prvýkrát predmetom úpravy zo strany súdu. Tento sudca bude poznať rodinu, celú vec môže posudzovať komplexne a konanie viesť efektívnejšie. Pôjde o sudcu, ktorému napadne prvému vec týkajúca sa maloletého dieťaťa. Prechodné ustanovenia v navrhovanom § 396b upravujú bližšie režim prideľovania vecí.

Z hľadiska systematiky sa navrhuje začleniť túto úpravu do druhého dielu prvej hlavy prvej (všeobecnej) časti, ktorý pojednáva o „niektorých ustanoveniach o príslušnosti súdu“. V dikcii odseku 1 je vyšpecifikovaná vecná pôsobnosť tejto úpravy taxatívne len na:

1. konania podľa druhej časti prvej hlavy – konania v niektorých rodinnoprávných veciach. Patria sem konanie vo veciach starostlivosti súdu o maloletých, konanie o povolenie uzavrieť manželstvo, konanie o rozvod, konanie o určenie neplatnosti manželstva alebo o určenie neexistencie manželstva, konanie vo veciach určenia rodičovstva, konanie o návrat maloletého do cudziny pri neoprávnenom premiestnení alebo zadržaní, konania vo veciach osvojenia, konania vo veciach určenia výživného plnoletých osôb.
2. konania podľa tretej časti – konania vo veciach neodkladných opatrení a iných opatrení súdu (opatrenia na zabezpečenie dôkazu).
3. konania podľa štvrtej časti – výkon rozhodnutia vo veciach maloletých.

V navrhovanom znení odseku 1 sa explicitne pamätá na konania, ktoré sa začali na návrh, ako aj na konania, ktoré súd začne bez návrhu ex offo. V aplikačnej praxi je v súčasnosti možné, aby na niektorých súdoch (záleží to od úpravy v rozvrhu práce každého súdu) vo veci rozvodu a úpravy práv a povinností k maloletému dieťaťu na čas po rozvode konal iný sudca, ako ten, ktorý rozhoduje o úprave práv a povinností k maloletému dieťaťu na čas do rozvodu. Preto sa navrhuje ustanoviť, že v konaniach podľa prvej hlavy druhej časti, tretej časti a štvrtej časti sa na miestne príslušnom súde návrhy na začatie konania týkajúce sa toho istého maloletého alebo jeho súrodencov budú prideľovať sudcovi, ktorému bol pridelený prvý návrh na začatie konania týkajúci sa tohto maloletého, alebo ak sa konanie začalo bez návrhu, sudcovi, ktorý začal prvé konanie v tejto veci. Ustanovenia o prideľovaní vecí náhodným výberom sa nepoužijú. Všetky doteraz platné prostriedky na zmenu zákonného sudcu aj s podmienkami ich uplatnenia zostanú zachované a účastníci konania nimi budú naďalej disponovať.

Ak na miestne príslušnom súde nebude výnimočne možné postupovať týmto spôsobom, návrh na začatie konania sa v zmysle odseku 2 prideli náhodným výberom. V praxi pôjde napríklad o situácie, ak dôjde k vylúčeniu sudcu, sudca už nebude pôsobiť na miestne príslušnom súde, sudca odíde do dôchodku. Ak dôjde len dočasne (krátkodobu napríklad z dôvodu čerpania dovolenky, práceneschopnosti) k prerozdeleniu veci inému sudcovi, zákonným sudcom je ten sudca, ktorému bol pridelený prvý návrh.

Tento mechanizmus prideľovania veci jednému sudcovi sa vzťahuje, ako už bolo uvedené vyššie, aj na konania o návrat maloletého do cudziny pri neoprávnenom premiestnení alebo zadržaní. Osobitná miestna príslušnosť súdov pre konania o návrat maloletého do cudziny pri neoprávnenom premiestnení alebo zadržaní podľa § 124 ods. 1 zostáva touto úpravou nedotknutá (porov. dikcia v odseku 1 *„v konaniach podľa prvej hlavy druhej časti sa na miestne príslušnom súde....“* a v odseku 2 *„ak na miestne príslušnom súde....“*).

Pravidlá vyjadrené v odsekoch 1 a 2 sa nepoužijú v konaní o nariadenie neodkladného opatrenia podľa § 365 a 368, v ktorom je sudca určený rozvrhom služieb. Ide o ad hoc situáciu, kedy sa sudca určený rozvrhom služieb stáva zákonným sudcom výlučne na fázu/úsek nariadenia neodkladného opatrenia vo veci vzhľadom na potrebu okamžitého neodkladného riešenia pomerov súdnym zásahom. K tomu porov. Prílohu č. 1 časť II písmeno E druhý bod vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 543/2005 Z. z. o Spravovacom a kancelárskom poriadku pre okresné sudy, krajské sudy, Špeciálny súd a vojenské sudy v znení neskorších predpisov, podľa ktorej *do súdneho registra „PPOm“ sa zapisuje návrh na nariadenie neodkladného opatrenia vo veciach ochrany maloletého podľa § 365 Civilného mimosporového poriadku a návrh na nariadenie neodkladného opatrenia o povolení súdu na výkon oprávnenia vo veci starostlivosti o maloletých podľa § 368 Civilného mimosporového poriadku; ak je návrh na nariadenie neodkladného opatrenia podaný v čase, keď podateľňa súdu nie je v prevádzke, službukonajúci sudca prevezme návrh, zabezpečí jeho prevzatie a vyznačenie v registri a týmto úkonom sa stáva zákonným sudcom na nariadenie neodkladného opatrenia vo veci.*

K bodu 2 (§ 23 ods. 3)

Navrhuje sa doplniť do zákona nový § 23 ods. 3 s cieľom *expressis verbis* upraviť možnosť súdu zastaviť konanie, ktoré bolo začaté bez návrhu, ak pominú dôvody, na základe ktorých bolo konanie začaté. Z hľadiska systematiky zákona bolo potrebné zaradiť túto úpravu do § 23 ods. 3.

K bodom 3 a 4 (§ 28)

Z platnej dikcie § 28 CMP vyplýva, že o každej zmene návrhu na začatie konania by malo byť rozhodnuté uznesením. Vo veciach, v ktorých súd môže začať konanie aj bez návrhu, a nie je v rozhodnutí viazaný návrhom, nemá táto zásada svoje opodstatnenie. Z tohto dôvodu

sa explicitne navrhuje odlišiť konania, ktoré možno začať len na návrh, tak, že v konaniach, ktoré možno začať len na návrh, súd doručí zmenu návrhu ostatným účastníkom do vlastných rúk, ak neboli prítomní na pojednávaní, na ktorom došlo k zmene. V konaniach, ktoré možno začať len na návrh, súd zmenu návrhu nepripustí, ak by výsledky konania nemohli byť podkladom pre konanie o zmene návrhu.

K bodu 5 (§ 42)

Aplikačná prax ukázala, že lehota desiatich dní určená súdu na vyhotovenie a odoslanie rozsudku vo veciach starostlivosti súdu o maloletých je príliš krátka, čo sa môže následne odzrkadliť na kvalite vyhotovených (zoštylizovaných) rozhodnutí. Napríklad v praxi, ak sudca rozhodol vec v piatok, lehota desiatich dní uplynula nasledujúci pondelok. Reálne ale mal sudca k dispozícii šesť pracovných dní na vyhotovenie a odoslanie rozsudku. Pričom z tohto tzv. čistého času mal ešte v tom čase ďalšie, podľa rozvrhu, tri pojednávania, rozhoduje o neodkladných opatreniach, zisťuje názor maloletého dieťaťa, študuje si spisy, vytyčuje pojednávania. Ak do desaťdňovej lehoty pripadnú prípadne štátne sviatky, či vzdelávacia aktivita sudcu v podobe účasti na seminári, lehota sa výrazne skracuje. Pôvodným úmyslom zákonodarcu bolo pri úprave v § 42 dať zreteľ na rýchlosť a operatívnosť v danej agende. V nadväznosti na uvedené skutočnosti sa reaguje na praktickú situáciu, ktorá môže v aplikačnej praxi nastať a na náročnosť P agendy už len z dôvodov, že sa rozhoduje o deťoch, častokrát sú rozhodnutia predbežne vykonateľné, treba riadne odôvodniť rozhodnutie, argumenty, skutkové okolnosti. Preto sa navrhuje zmeniť lehotu 10 dní na 15-dňovú lehotu, čím sa zároveň zohľadňuje náročnosť rozhodnutí v PaNC agende a zároveň je zachovaná požiadavka na rýchlosť a pružnosť vo vybavovaní týchto vecí.

K bodu 6 (§ 58 ods. 2)

Dôvodom na zmenu v § 58 ods. 2 je v nadväznosti na poznatky, ktoré vyplynuli z aplikačnej praxe, zabezpečenie rýchlosti v konaniach vo veci starostlivosti o maloletých, resp. v konaniach napríklad o obmedzení spôsobilosti na právne úkony. Na pojednávaní, kde je potrebné vypočutie súdnych znalcov, znalec predloží vyúčtovanie následne po svojom výsluchu. Nakoľko podľa platnej právnej úpravy súd musí rozhodnúť aj o trovách štátu v rozsudku, nemôže tak urobiť na tom pojednávaní a pojednávanie sa následne odročuje iba kvôli rozhodnutiu o náhrade trov konania štátu. V praxi pritom nejde o zriedkavú záležitosť, javí sa to ako systémový problém. V týchto konaniach ide často o trovy štátu, ktoré štát znáša, ale nie je to pravidlo. S cieľom napomôcť vyriešiť tento problém, sa v § 58 ods. 2 explicitne ustanovuje, že o nároku štátu na náhradu trov konania a o výške náhrady trov konania štátu, môže súd rozhodnúť samostatným uznesením aj po vydaní rozhodnutia, ktorým sa konanie končí.

K bodom 7 a 8 (§ 111 písm. l/ a písm. m/)

Navrhovanou korekciou v § 111 písmene l) CMP sa navrhuje, aby ústavná starostlivosť nebola klasifikovaná ako výchovné opatrenie. Vzhľadom na odlišnú povahu ústavnej starostlivosti a výchovných opatrení - o čom svedčí aj rozdielne systematické zaradenie výchovných opatrení a ústavnej starostlivosti v zákone č. 36/2005 Z. z. o rodine - sa javí ako žiadúce, aby boli v klasifikácii konaní vo veciach starostlivosti súdu o maloletých uvádzané výchovné opatrenia osobitne v rámci samostatného písmena m).

K bodu 9 (§ 112 ods. 2)

Jedným z praktických problémov, ktoré boli identifikované v aplikačnej praxi, je zmena miestnej príslušnosti súdu v prípade, ak je dieťa umiestnené na základe rozhodnutia súdu o nariadení ústavnej starostlivosti, o uložení výchovného opatrenia resp. ochrannej výchovy v centre pre deti a rodiny alebo v niektorom zo špeciálnych výchovných zariadení. Na takúto zmenu miestnej príslušnosti súdu nie je dôvod, ani pri ústavnej starostlivosti alebo ochrannej výchove, nieto ešte pri časovo ohraničených výchovných opatreniach. Z hľadiska hodnotenia plnenia účelu všetkých troch opatrení súdom je z hľadiska dieťaťa vo výhodnejšej pozícii ten súd, v obvode ktorého sa nachádza rodina dieťaťa aj jeho ostatné väzby, a to aj v prípade, ak rozhoduje napríklad o skončení ústavnej starostlivosti resp. ochrannej výchovy. Z tohto dôvodu sa explicitne v § 112 ods. 2 na konci navrhuje uviesť, že *zmena bydliska maloletého z dôvodu umiestnenia maloletého v zariadení na základe rozhodnutia súdu podľa § 111 písm. l) až n) nie je dôvodom na zmenu miestnej príslušnosti súdu.*

K bodu 10 (§ 120)

Už v minulosti, aj v rámci veľkej rekodifikácie boli vznesené pripomienky, najmä z radov sudcov, aby sa zjednotila forma meritórnych rozhodnutí v konaniach vo veci starostlivosti o maloleté deti. Úvaha členov rekodifikačnej komisie, ktorá pripravovala procesné kódexy v minulosti bola taká, aby boli niektoré formy meritórnych rozhodnutí „jednoduchšie“, čo sa ale v praxi nestalo a nastal iba výkladový problém. Podľa čl. 3 ods. 1 Základných princípov CMP je prijatý výklad, podľa ktorého sa uznesenia, ktorými súd rozhoduje vo veci samej, nespravujú ustanoveniami o uzneseniach, ale uplatňujú sa na ne analogicky ustanovenia o rozsudkoch. Teda sa vyhlasujú vždy verejne, s odôvodnením a tiež poučením o oprávnom prostriedku; je proti nim prípustné vždy odvolanie, vyhotovuje a podpisuje ich vždy sudca a nie je pri nich prípustná autoremedúra. Tiež ich nemôže vydať súdny úradník.

Navrhovanou právnou úpravou sa tento zmätočný stav odstráni.

K bodu 11 (§ 124)

Zákom č. 108/2022 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú

niektoré zákony, bol s účinnosťou od 1. júla 2022 v článku III bode 2 doplnený do § 124 Civilného mimosporového poriadku nový odsek 3 v znení: „*Súd, ktorý je miestne príslušný na konanie o návrat maloletého, ktorý bol neoprávnene premiestnený alebo zadržaný, je miestne príslušný aj na konanie vo veciach starostlivosti súdu o maloletých, ak na toto konanie nadobudol právomoc podľa osobitného predpisu.*“ Potreba tohto doplnenia vyplývala z článku 10 v súvislosti s článkom 9 a s odôvodnením č. 43 nariadenia (EÚ) 2019/1111 z 25. júna 2019 o právomoci a uznávaní a výkone rozhodnutí v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností a o medzinárodných únosoch detí. V zmysle týchto ustanovení bolo potrebné zabezpečiť, aby miestne príslušný súd, ktorý rozhoduje v návratovom konaní podľa 6 dielu Civilného mimosporového poriadku mohol vykonávať aj právomoc vo veciach rodičovských práv a povinností, ak sa na nej dohodli alebo ju prijali účastníci. Účelom bolo najmä, aby súd konajúci o návrat maloletého do cudziny pri neoprávnenom premiestnení alebo zadržaní (podľa § 123 Civilného sporového poriadku mohol rozhodovať aj o výkone rodičovských práv a povinností a hlavne schváliť rodičovskú dohodu a nemusel ju schvaľovať iný súd, ktorý by bol inak príslušný na takéto konanie (§ 112 a nasl. CMP), pretože to by negovalo pridanú hodnotu nariadenia. Právomoc súdu musí byť prijatá všetkými účastníkmi konania. Táto dohoda by mala mať písomnú formu alebo urobená ústne a zaznamenaná v zápisnici. Za dohodu o prijatí právomoci možno považovať aj podanie spoločného návrhu na úpravu práv a povinností k maloletému na tento súd prípadne podanie návrhu na schválenie rodičovskej dohody o úprave práv a povinností k maloletému.

Dňa 27. apríla 2022 bol v Zbierke zákonov vyhlásený zákon č. 150/2022 Z. z. o zmene a doplnení niektorých zákonov v súvislosti s novými sídlami a obvodmi súdov (súdna mapa). V článku III bode 3 tohto zákona bola s účinnosťou od 1. januára 2023 vykonaná ďalšia novelizácia § 124 Civilného mimosporového poriadku. V tomto znení sa už § 124 nečlení na odseky. Technickým nedopatrením došlo k vypusteniu spomenutého odseku 3 z § 124, ktorý priniesla novela vykonaná zákonom č. 108/2022 Z. z.

Vzhľadom na tieto skutočnosti, je nevyhnutné do § 124 Civilného mimosporového poriadku predmetnú úpravu vrátiť.

K bodu 12 (§ 139)

Navrhovaná právna úprava je v záujme ochrany maloletého dieťaťa a berie do úvahy závažnosť dôsledkov, ktoré má pre dieťa rozhodnutie o osvojiteľnosti. Osoby, v starostlivosti ktorých sa dieťa nachádza, môžu súdu poskytnúť komplexné informácie o dieťati, a tak prispieť k náležitému zisteniu skutkového stavu veci. V doterajšej aplikačnej praxi súd vo väčšine prípadov v konaní o osvojiteľnosti vykonával výsluch toho, v koho starostlivosti sa dieťa nachádza, alebo štatutárny orgán zariadenia na výkon rozhodnutia súdu, v ktorom je dieťa umiestnené. S cieľom chrániť najlepší záujem dieťaťa, ako aj so zámerom zjednotiť aplikačnú prax sa *expressis verbis* ustanovuje požiadavka vykonávať takéto výsluchy v konaní o osvojiteľnosti.

K bodom 13 a 14 (§ 154, § 156)

Podľa platnej právnej úpravy miestna príslušnosť súdu na konanie vo veciach výživného plnoletých osôb a iných obdobných nárokov je miestne príslušný všeobecný súd navrhovateľa. Cieľom tejto úpravy bolo poskytnúť strane oprávnenej „výhodu“ domáceho súdu. Avšak pod tieto konania patrí aj návrh na zmenu, resp. zrušenie vyživovacej povinnosti. V tomto prípade, ak osoba povinná podá návrh na zníženie výživného, je navrhovateľom a tým pádom má výhodu príslušnosti svojho „domáceho“ súdu. V praxi tak musí napríklad plnoleté dieťa z Košíc cestovať na súd miestne príslušný podľa otca do Bratislavy v prípade jeho návrhu na zníženie výživného na plnoleté dieťa. Z tohto dôvodu sa navrhuje, aby zámer úpravy vyjadrený zákonodarcom v § 154 platil vždy pre osobu oprávnenú na výživné, bez ohľadu na to, či je navrhovateľom.

V § 156 sa navrhuje zosúladiť terminológia vo väzbe na zmenu dikcie navrhovanú v § 154.

K bodom 15 a 16 (§ 365 ods. 1 a odseky 6 až 8)

Počet detí vyňatých z biologických rodín na základe neodkladných opatrení sa medziročne výrazne zvyšuje (v roku 2013 – 54,6%, v roku 2020 cca 92%). Následne je výrazná časť detí umiestnená v zariadení neobmedzenú dobu, rádovo mesiace, len na základe neodkladného opatrenia, ktoré má byť rýchlym a hlavne prechodným opatrením súdu na riešenie akútnej situácie dieťaťa. V prípade neodkladného opatrenia vo veciach ochrany maloletého sa navrhuje obmedzenie dĺžky jeho trvania na dobu najviac šesť mesiacov. Účelom navrhovanej právnej úpravy v § 365 ods. 1 je v nadväznosti na uvedené zabrániť nežiaducemu javu v aplikačnej praxi, keď v niektorých prípadoch sú maloleté deti na základe neodkladného opatrenia súdu „dočasne“ zverené do starostlivosti iných osôb dlhodobo, aj po dobu niekoľkých rokov. V snahe zamedziť opakovanému reťazovitému nariad'ovaniu neodkladných opatrení a zabezpečiť systematické riešenie situácie maloletého, by obmedzenie času trvania neodkladného opatrenia neplatilo v prípade, ak by do šiestich mesiacov začalo konanie vo veci samej a tiež v prípade, ak bolo neodkladným opatrením zverené do starostlivosti osoby maloleté dieťa, ktoré je maloletým bez sprievodu alebo dieťa – cudzinec, v prípade ktorého sa usiluje o zlúčenie s rodinou (o. i. aktuálna situácia súvisiaca s vojnovým konfliktom na Ukrajine odôvodňuje takúto výnimku, nakoľko primárnym cieľom je zlúčenie rodiny, poskytnutie dočasnej starostlivosti a pomoci dieťaťu a nie trvalé umiestnenie v náhradnej starostlivosti, ktoré však nie je vylúčené ale nie pod tlakom právnej úpravy dĺžky trvania neodkladného opatrenia).

Cieľom navrhovanej právnej úpravy uvedenej v § 365 ods. 6 až 8 je odstrániť nežiaduci stav v aplikačnej praxi. Napriek pretrvávajúcim dôvodom pre umiestnenie maloletého v náhradnej starostlivosti súdy po nariadení neodkladného opatrenia nezačnú konanie vo veci samej a takéto konanie neinicujú ani orgány sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately. V dôsledku takejto praxe sú maloleté deti aj niekoľko rokov umiestnené v zariadeniach na

výkon rozhodnutia súdu len na základe neodkladného opatrenia. Vytvárajú sa tým paradoxné situácie, kedy po uplynutí doby trvania výchovného oparenia pokračuje platnosť neodkladného opatrenia, ktoré nebolo zrušené rozhodnutím a z ničoho nevyplýva jeho automatické zrušenie rozhodnutím vo veci samej. Okrem uvedeného, súdy nepostupujú vždy rovnako pri zrušovaní neodkladných opatrení nariadených podľa § 365. Opakovane boli zaznamenávané prípady, keď súd neodkladným opatrením premiestni dieťa zo zariadenia, v ktorom bolo umiestnené neodkladným opatrením, a to bez toho, aby novým neodkladným opatrením došlo k zrušeniu pôvodného neodkladného opatrenia. Rovnako, ako aj pri iných druhoch neodkladných opatrení, je aj tu zachovaná zásada oficiality, ktorá čerpá svoj základ v základných zásadách, teda počas trvania neodkladného opatrenia súd skúma existenciu dôvodov, pre ktoré bolo neodkladné opatrenie nariadené. V záujme zjednotenia súdnej praxe sa v § 365 odseku 7 navrhuje upraviť povinnosť súdu zrušiť neodkladné opatrenie, ak sa zmenia pomery, pre ktoré bolo nariadené, alebo ak odpadli dôvody, pre ktoré bolo nariadené.

V odseku 8 sa určuje lehota, dokedy má súd rozhodnúť o návrhu na zrušenie neodkladného opatrenia. Touto úpravou nie je dotknutý procesný režim zrušenia neodkladného opatrenia ako takého (porov. subsidiárne použitie § 330 až 340 Civilného sporového poriadku). Neodkladné opatrenie vo všeobecnosti zanikne, ak uplynul čas, na ktorý bolo nariadené. Súd na návrh neodkladné opatrenie zruší, ak odpadnú dôvody, pre ktoré bolo nariadené. Ak bol podaný návrh na nariadenie neodkladného opatrenia a súd súčasne začal konanie vo veci samej, návrh na nariadenie neodkladného opatrenia súd zruší. Rovnako dochádza k zrušeniu neodkladného opatrenia rozhodnutím vo veci samej. A teda navrhovaná právna úprava je osobitnou v tom zmysle, že „len“ upravuje lehotu na rozhodnutie o návrhu na zrušenie neodkladného opatrenia. Ak by mala nastať situácia, že je podaný návrh na zrušenie neodkladného opatrenia a súd by v lehote 10 dní dospel aj k meritórnemu rozhodnutiu vo veci samej, tak logicky zruší aj nariadené neodkladné opatrenie v rámci rozhodnutia vo veci samej nečakajúc na uplynutie lehoty na rozhodnutie o návrhu na zrušenie neodkladného opatrenia. Inak povedané, lehota navrhovaná v odseku 8 nikdy nemôže presiahnuť za horizont rozhodnutia vo veci samej.

K bodom 17 až 19 (§ 367 ods. 1, 2, 6 až 8)

Navrhovaná právna úprava uvedená v § 367 ods. 1 reaguje na skúsenosti z aplikačnej praxe súdov, ktoré v niektorých prípadoch nerešpektujú účel konania vo veciach osobnej starostlivosti o maloletého a skutočnosť, že zverenie maloletého neodkladným opatrením do starostlivosti inej osoby nemožno považovať za definitívnu formu výchovy maloletého.

V navrhovanom znení § 367 ods. 2 sa navrhuje obmedziť čas trvania neodkladného opatrenia v prípade, ak sa maloletý umiestňuje do zariadenia na výkon rozhodnutia súdu. V súčasnosti sú v zariadeniach na výkon rozhodnutia súdu umiestnené deti aj po dobu niekoľkých rokov len na základe neodkladného opatrenia bez toho, aby prebiehalo konanie vo veci samej.

Účelom navrhovanej právnej úpravy uvedenej v odsekoch 6 až 8 je v záujme ochrany maloletých ustanoviť zákonnú povinnosť súdu skúmať, či trvajú dôvody, pre ktoré bol maloletý neodkladným opatrením umiestnený v zariadení na výkon rozhodnutia súdu, a zároveň ustanoviť povinnosť súdu začať konanie vo veci samej, ak zistí dôvody pre zotrvanie maloletého v náhradnej starostlivosti. Rovnako ako aj pri iných druhoch neodkladných opatrení, je aj tu zachovaná zásada oficiality, ktorá čerpá svoj základ v základných zásadách, teda počas trvania neodkladného opatrenia súd skúma existenciu dôvodov, pre ktoré bolo neodkladné opatrenie nariadené.

V záujme zjednotenia súdnej praxe sa v § 367 odseku 7 navrhuje upraviť povinnosť súdu zrušiť neodkladné opatrenie, ak sa zmenia pomery, pre ktoré bolo nariadené, alebo ak odpadli dôvody, pre ktoré bolo nariadené.

V odseku 8 sa určuje lehota, dokiaľ má súd rozhodnúť o návrhu na zrušenie neodkladného opatrenia. Touto úpravou nie je dotknutý procesný režim zrušenia neodkladného opatrenia ako takého (porov. subsidiárne použitie § 330 až 340 Civilného sporového poriadku). Neodkladné opatrenie vo všeobecnosti zanikne, ak uplynul čas, na ktorý bolo nariadené. Súd na návrh neodkladné opatrenie zruší, ak odpadnú dôvody, pre ktoré bolo nariadené. Ak bol podaný návrh na nariadenie neodkladného opatrenia a súd súčasne začal konanie vo veci samej, návrh na nariadenie neodkladného opatrenia súd zruší. Rovnako dochádza k zrušeniu neodkladného opatrenia rozhodnutím vo veci samej. A teda navrhovaná právna úprava je osobitnou v tom zmysle, že „len“ upravuje lehotu na rozhodnutie o návrhu na zrušenie neodkladného opatrenia. Ak by mala nastať situácia, že je podaný návrh na zrušenie neodkladného opatrenia a súd by v lehote 10 dní dospel aj k meritórnemu rozhodnutiu vo veci samej, tak logicky zruší aj nariadené neodkladné opatrenie v rámci rozhodnutia vo veci samej nečakajúc na uplynutie lehoty na rozhodnutie o návrhu na zrušenie neodkladného opatrenia. Inak povedané, lehota navrhovaná v odseku 8 nikdy nemôže presiahnuť za horizont rozhodnutia vo veci samej.

K bodu 20 (§ 371 ods. 4)

Z doterajších zistení vyplynulo, že miestne príslušné súdy v konaniach o výkon neodkladného opatrenia prenášajú v niektorých prípadoch príslušnosť na iný súd s argumentáciou aplikácie ustanovenia § 371 ods. 2 sledovania záujmu maloletého. Zámerom zákonodarcu však nebolo vytvoriť v platnom znení § 371 ods. 2 priestor na takýto postup. Pri striktnom výklade § 371 CMP by nemalo byť v súčasnosti možné v týchto konaniach prenášať príslušnosť. Platné znenie dikcie § 371 ods. 2 by sa malo aplikovať iba na konania podľa § 371 ods. 1. Konanie podľa odseku 4 možno vnímať ako *lex specialis*, odsek 1 by sa tu preto nemal aplikovať.

Cieľom navrhovanej zmeny je odstrániť výkladové nejasnosti a z toho prameniace nejednotné postupy pri aplikácii § 371 ods. 2 a 4. Z tohto dôvodu sa v § 371 ods. 4 navrhuje explicitne ustanoviť, že na výkon neodkladného opatrenia bude miestne príslušný ten súd, ktorý

neodkladné opatrenie nariadil a ak neodkladné opatrenie nariadi odvolací súd, bude miestne príslušný súd prvej inštancie; § 371 odseky 2 a 3 a § 113 sa v týchto prípadoch nepoužijú.

K bodu 21 (§ 374)

Navrhuje sa explicitne ustanoviť zásadu, že v konaní o výkon rozhodnutia vo veciach maloletých súd na prejednanie veci obligatórne nariadi pojednávanie. Platná právna úprava v § 374, podľa ktorej pojednávanie netreba nariaďovať, môže nabádať sudcu k tzv. rozhodovaniu od stola bez nariadenia pojednávania. Uskutočnenie pojednávania pred nariadením výkonu rozhodnutia sa javí byť efektívny spôsob riešenia vzniknutej konfliktnej situácie. Pozícia sudcu reprezentuje vo vnímaní spoločnosti úradnú autoritu. Touto autoritou smerujúc k dobrovoľnému plneniu môže sudca pôsobiť iba v priamom kontakte s účastníkmi konania. Sudca má rôzne možnosti, vie výchovne pôsobiť na účastníkov a dohovorom ich viesť k dobrovoľnému plneniu rozhodnutí uložených povinností. Má priestor účastníkov poučiť o možnosti súdu začať konať ex officio, napríklad o zmene zverenia dieťaťa druhému rodičovi v prípade nerešpektovania úpravy styku zo strany rodiča, ktorému je dieťa zverené. Výsledkom pojednávania môže byť tiež uloženie povinnej mediácie rodičom, či uloženie povinnosti absolvovať psychologické poradenstvo.

Konanie o výkone rozhodnutia vo veciach maloletých možno rozdeliť na tri fázy. Prvá fáza predchádza rozhodnutiu v merite veci a má smerovať k zisteniu skutkového stavu pre vydanie rozhodnutia a tiež k zisťovaniu dôvodov neplnenia. V druhej fáze súd rozhodne uznesením o nariadení výkonu alebo zamietnutí návrhu na výkon rozhodnutia. V tretej fáze súd uskutoční výkon nariadený rozhodnutím v prípade, ak nedošlo k jeho dobrovoľnému plneniu. Pojednávanie je žiadúce uskutočniť najmä v prvej fáze, kedy súd má rozhodnúť, či nariadi výkon alebo zamietne návrh na nariadenie výkonu a tiež po vydaní uznesenia o nariadení výkonu rozhodnutia predtým, než dôjde k uskutočneniu núteného výkonu rozhodnutia podľa § 379.

V odseku 2 je upravené prelomenie zásady vyjadrenej v odseku 1. Pojednávanie netreba nariaďovať, ak ide o výkon rozhodnutia o návrat maloletého do cudziny pri neoprávnenom premiestnení alebo zadržaní. Požiadavka urýchleneho postupu v týchto veciach vyplýva z medzinárodných záväzkov vrátane práva Európskej únie. Podľa článku 28 Nariadenia Rady (EÚ) 2019/1111 z 25. júna 2019 o právomoci a uznávaní a výkone rozhodnutí v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností a o medzinárodných únosoch detí *orgán príslušný na výkon, na ktorý sa podal návrh na výkon rozhodnutia o nariadení návratu dieťaťa do iného členského štátu, koná o tomto návrhu urýchlene*. Ďalšie prelomenia, ktoré sú uvedené v písmenách b) až d) odseku 2, vyplývajú zo samotnej povahy a účelu daných konaní a potreby operatívneho výkonu rozhodnutia v záujme dieťaťa.

K bodu 22 (§ 376 ods. 3)

Platná dikcia v § 376 ods. 3 vyvoláva v praxi nejednotné interpretácie a z toho prameniaku nejednotnú rozhodovaciu prax. Navrhuje sa z odseku 3 vypustiť slovo „vždy“.

K bodu 23 (§ 377 ods. 1)

V záujme odstránenia stavu právnej neistoty, v ktorom sa môže dieťa v rámci jednotlivých fáz vykonávacieho konania nachádzať až do doby, kým súd nerozhodne o nariadení výkonu rozhodnutia alebo o zamietnutí návrhu na nariadenie výkonu rozhodnutia, je žiadúce, aby súdy rozhodovali bez zbytočného odkladu. Agenda starostlivosti súdu o maloletých ako taká vo všeobecnosti predpokladá osobitnú pozornosť efektívnym a rýchlym postupom súdu (sp. zn. II. ÚS 2/01). Medzi tie veci, u ktorých sa pri posudzovaní dĺžky konania zohľadňuje aj predmet konania, judikatúra štrasburských orgánov zaradila aj vzájomné vzťahy medzi rodičmi a deťmi, takže konaniu o nich majú príslušné súdne orgány venovať mimoriadnu starostlivosť, nakoľko akékoľvek procesné omeškanie v takejto veci môže mať za následok de facto rozhodnutie o otázke predloženej súdu (rozsudok Súdu z 8. júla 1987, H. v. UK; sp. zn. II. ÚS 33/1999).

Navrhuje sa ustanoviť šesťmesačnú lehotu, v ktorej má súd rozhodnúť o nariadení výkonu rozhodnutia alebo o zamietnutí návrhu na nariadenie výkonu rozhodnutia. Lehota začína plynúť od začatia konania. Zásada obligatórneho pojednávania vyjadrená v navrhovanom § 374 ods. 1 nemá viesť k predlžovaniu konania, jej opodstatnenie je vysvetlené vyššie (k čl. I bod 2 § 374). V praxi možno vysledovať prípady, kedy fáza, v ktorej sudca v konaní o výkon rozhodnutia vo veciach maloletých rozhoduje o tom, či nariadi výkon rozhodnutia, alebo návrh na nariadenie výkonu rozhodnutia zamietne, je zbytočne neadekvátne predlžovaná, čo nie je v záujme maloletého dieťaťa. Predkladateľ navrhuje ustanoviť časový limit pre tento rozhodovací proces v podobe šesťmesačnej lehoty, počas ktorej má sudca dostatočný časový priestor na rozhodnutie.

Treba dodať, že navrhovaná úprava je v súlade s nariadením Rady (EÚ) 2019/1111 z 25. júna 2019 o právomoci a uznávaní a výkone rozhodnutí v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností a o medzinárodných únosoch detí. Vo vzťahu k úprave v článku 28 citovaného nariadenia sa pre konania o výkon rozhodnutia o návrate maloletého do cudziny pri neoprávnenom premiestnení alebo zadržaní navrhuje špeciálna úprava v § 390 odseku 3, podľa ktorej súd vykoná bezodkladne záznam v súdnom spise o dôvodoch omeškania, ak sa konanie o výkon rozhodnutia o návrate maloletého do cudziny pri neoprávnenom premiestnení alebo zadržaní nezastavilo do šiestich týždňov od začatia konania. Okrem tejto skutočnosti, nariadenie Rady (EÚ) ako právny akt EÚ má vo všeobecnosti priamy účinok, je teda priamo aplikovateľné a má prednosť pred vnútroštátnou právnou úpravou.

K bodu 24 (§ 386 ods. 2)

Navrhuje sa, aby sa výkon rozhodnutia, ktorým sa priznáva právo na styk s maloletým po obmedzený čas, uskutočňoval vždy v prítomnosti sudcu. Obligatórna prítomnosť sudcu na odnímaní maloletého dieťaťa sa navrhuje pri takom výkone, kedy má pravidelne dochádzať k výkonu rozhodnutia o úprave styku dieťaťa s tým rodičom resp. osobou, ktorý maloletého nemá vo svojej osobnej starostlivosti. Rešpekt, ktorý by mala budiť osoba sudcu (funkcia), má psychologický vplyv a môže pozitívne ovplyvniť riešenie konfliktných situácií, ktoré počas odnímania nastávajú.

Ak vnímame poslanie vyššieho súdneho úradníka aj ako osoby pripravujúcej sa na povolanie sudcu a pozíciu sudcu ako supervízora, prítomnosť sudcu má potenciálne edukatívny charakter pre zvládanie budúcich situácií, keď sa profesijná pozícia vyššieho súdneho úradníka zmení. To je však iba jeden zo sprievodných benefitov.

Táto zmena je premietnutá do novelizácie navrhovanej v článku II v zákone č. 549/2003 Z. z. o súdnych úradníkoch v znení neskorších predpisov.

K bodom 25 a 26 (§ 390 ods. 1 písm. b/ a § 390 ods. 2 a 3)

Navrhuje sa zákonne zamedziť aplikácii takého postupu súdu, kedy vo vykonávacom konaní súd nekoná a vyčkáva na rozhodnutie v prebiehajúcom konaní o zmene exekučného titulu (úprava práv a povinností). Explicitne sa ustanovuje, že ak bol exekučný titul zmenený, súd môže pokračovať vo výkone rozhodnutia podľa zmeneného exekučného titulu. Súd bude pokračovať v konaní o výkon rozhodnutia do času, kým exekučný titul nebude právoplatne zrušený alebo právoplatne zmenený. Ak dôjde k právoplatnej zmene exekučného titulu, súd bude pokračovať v konaní o výkon rozhodnutia, ak to bude možné s ohľadom na povahu zmeny a ak s tým oprávnený bude súhlasiť.

Platné ustanovenie § 390 písm. b) ustanovuje, že súd aj bez návrhu uznesením konanie o výkon rozhodnutia zastaví, ak exekučný titul bol po nariadení výkonu rozhodnutia zrušený; ak bol exekučný titul zmenený, súd môže pokračovať vo výkone rozhodnutia podľa zmeneného exekučného titulu. V praxi nastávajú situácie, keď súd nepokračuje vo výkone, ak má vedomosť, že prebieha konanie o zmene exekučného titulu, resp. zisťuje stav tohto konania a nepriamo čaká na právoplatnosť nového rozhodnutia, čo v prípade, ak prebieha aj odvolacie konanie, môže trvať dlhší čas. Práve rýchlosť je pri tomto type exekúcie veľmi dôležitá. Predchádza sa tak odlúčeniu dieťaťa od druhého rodiča na niekoľko mesiacov.

Z tohto dôvodu sa navrhuje upraviť exaktnejším spôsobom postup súdu v prípadoch, ak je počas vykonávacieho konania paralelne vedené konanie o zmenu exekučného titulu (napríklad zmena úpravy práv a povinností k maloletému dieťaťu). Najčastejšie ide o prípady, kedy sa koná o zmene zverenia alebo zmene úpravy styku, resp. prebieha výkon rozhodnutia, ktorým je neodkladné opatrenie a súd stále koná vo veci samej, zatiaľ čo sa čaká na meritórne

rozhodnutie súdu. Cieľom navrhovanej zmeny je odstrániť častý jav, kedy niektoré sudy v prípade akejkolvek zmeny exekučného titulu automaticky zastavujú konanie (doterajšia právna úprava ďalej nešpecifikuje, kedy súd má a kedy nemá pokračovať v konaní, ak dôjde k zmene rozhodnutia – exekučného titulu).

V odseku 3 sa navrhuje, aby súd vykonal bezodkladne záznam v súdnom spise o dôvodoch omeškania, ak v konaní o výkon rozhodnutia o návrate maloletého do cudziny pri neoprávnenom premiestnení alebo zadržaní nevydá uznesenie o zastavení konania do šiestich týždňov od začatia konania. Ide o špeciálnu právnu úpravu, ktorá čerpá svoj základ v článku 28 nariadenia Rady (EÚ) 2019/1111 z 25. júna 2019 o právomoci a uznávaní a výkone rozhodnutí v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností a o medzinárodných únosoch detí. Podľa článku 28 odseku 1 citovaného nariadenia *orgán príslušný na výkon, na ktorý sa podal návrh na výkon rozhodnutia o nariadení návratu dieťaťa do iného členského štátu, koná o tomto návrhu urýchlene* a podľa odseku 2, *ak sa rozhodnutie uvedené v odseku 1 nevykonalo do šiestich týždňov odo dňa začatia vykonávacieho konania, účastník žiadajúci o výkon alebo ústredný orgán členského štátu výkonu majú právo požiadať orgán príslušný na výkon o odôvodnenie omeškania*. Je potrebné doplniť, že nezávisle od tejto úpravy nariadenie Rady (EÚ) ako právny akt EÚ má vo všeobecnosti priamy účinok, je teda priamo aplikovateľné a má prednosť pred vnútroštátnou právnou úpravou.

K bodu 27 (§ 396b)

V prechodných ustanoveniach sa upravuje režim pôsobenia novej právnej úpravy.

Odsek 1 rieši situáciu, ak bude na súde prebiehať k 1. decembru 2022 jedno konanie. Ak ku dňu nadobudnutia účinnosti novej právnej úpravy bude prebiehať na súde konanie podľa § 6a ods. 1, ďalšie návrhy na začatie konania týkajúce sa toho istého maloletého alebo jeho súrodencov sa budú prideľovať sudcovi, ktorý bude ku dňu nadobudnutia účinnosti novej právnej úpravy zákonným sudcom v tomto konaní.

Odsek 2 sa vzťahuje na situácie, ak na súde budú k 1. decembru 2022 prebiehať dve alebo viac takýchto konaní. Ak budú na súde prebiehať dve alebo viac takýchto konaní, ďalšie návrhy na začatie konania týkajúce sa toho istého maloletého alebo jeho súrodencov sa budú prideľovať sudcovi, ktorý bude ku dňu nadobudnutia účinnosti novej právnej úpravy zákonným sudcom v tom konaní, ktoré sa začalo ako posledné.

Pravidlo pre ukončené konania upravuje odsek 3. Ak na miestne príslušnom súde nebude prebiehať k 1. decembru 2022 konanie podľa § 6a ods. 1 (ale historicky konanie podľa druhej časti prvej hlavy, tretej časti a štvrtej časti týkajúce sa maloletého alebo jeho súrodencov bolo už na tomto súde vedené), prípadné ďalšie návrhy na začatie konania týkajúce sa toho istého maloletého alebo jeho súrodencov, ktoré napadnú v budúcnosti, sa na tomto súde budú prideľovať tomu sudcovi, ktorý konal a rozhodoval ako posledný vo veci tohto maloletého

alebo jeho súrodencov. Ak toto pravidlo nebude možné v danom prípade aplikovať, bude sa postupovať podľa § 6a ods. 2 v znení účinnom od 1. decembra 2022, teda pridelovanie náhodným výberom.

Rovnako budú platiť tieto pravidlá aj pre konania týkajúce sa toho istého maloletého alebo jeho súrodencov, ktoré sa začali resp. začnú bez návrhu ex offio.

Pre úplnosť dopĺňame, že ak by bol napríklad pred účinnosťou zákona na konanie miestne príslušným okresný súd v Pezinku a z dôvodu zmeny bydliska maloletého po účinnosti zákona sa na konanie stal miestne príslušným súdom okresný súd v Košiciach, na novom miestne príslušnom súde (t.j. okresnom súde v Košiciach) by išlo o prvý návrh resp. podnet týkajúci sa tohto maloletého dieťaťa.

K článku II

Zmena súvisí so zmenou navrhovanou v § 386 ods. 2 CMP. Navrhuje sa, aby sa výkon rozhodnutia, ktorým sa priznáva právo na styk s maloletým po obmedzený čas, uskutočňoval v prítomnosti sudcu. Preto sa táto agenda vyníma z § 5 ods. 1 písm. d) t.j. z vybranej agendy, v ktorej na základe poverenia sudcu koná a rozhoduje v civilnom procese vyšší súdny úradník.

Bližšie odôvodnenie zámeru predkladateľa je uvedené v článku I pri zmene § 386 ods. 2 CMP.

K článkom III, V a VI

V osobitných novelizačných článkoch III, V a VI sa vykonáva novelizácia osobitných právnych predpisov v gescii Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR, a to novelizácia zákona č. 600/2003 Z. z. o prídavku na dieťa a o zmene a doplnení zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov, novelizácia zákona č. 561/2008 Z. z. o príspevku na starostlivosť o dieťa a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a novelizácia zákona č. 571/2009 Z. z. o rodičovskom príspevku a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Navrhuje sa úprava poskytovania štátnych sociálnych dávok (prídavok na dieťa, príplatok k prídavku na dieťa, príspevok na starostlivosť o dieťa, rodičovský príspevok) v súvislosti so zavedením novej formy osobnej starostlivosti o dieťa, ktorá je upravená v článku IV návrhu tohto zákona, t. j. spoločnej osobnej starostlivosti obidvoch rodičov o dieťa. Zároveň sa navrhuje úprava vzhľadom na aplikačné problémy pri štátnych sociálnych dávkach s ohľadom na rovnosť práv oboch rodičov pri striedavej osobnej starostlivosti obidvoch rodičov v prípade, ak sa rodičia nevedia dohodnúť na striedavom poskytovaní týchto dávok a obaja majú záujem o poberanie týchto dávok.

Navrhuje sa upraviť poskytovanie štátnych sociálnych dávok tak, že ak sa rodičia v prípade striedavej osobnej starostlivosti nedohodnú, dávky sa budú vyplácať striedavo každému rodičovi počas kalendárnych mesiacov, ktorých počet sa určí podľa pomeru, ktorým je určená striedavá osobná starostlivosť. Pri spoločnej osobnej starostlivosti v prípade, že nedôjde k dohode rodičov o poberaní týchto dávok, navrhuje sa vyplácať dávky striedavo každému rodičovi počas troch kalendárnych mesiacov.

Súčasne sa navrhuje, aby sa štátne sociálne dávky začali vyplácať tomu rodičovi, ktorý má určený väčší rozsah v prípade striedavej osobnej starostlivosti.

Navrhuje sa, že v prípade ak sa rodičia dohodnú na striedavom poberaní štátnych sociálnych dávok, táto dohoda musí byť písomná a meniť ju môžu len raz za šesť kalendárnych mesiacov.

V prechodných ustanoveniach sa navrhuje zachovanie súčasného stavu, avšak súčasne sa navrhuje umožniť rodičom, ktorým bolo dieťa zverené do striedavej osobnej starostlivosti a v súčasnosti im nie sú poskytované štátne sociálne dávky z dôvodu, že sa rodičia nedohodli na striedavom poskytovaní týchto dávok, urobiť prejav vôle, ktorým bude možné prejsť na novú právnu úpravu poskytovania štátnych sociálnych dávok v prípade zverenia dieťaťa do striedavej starostlivosti a neexistencie dohody rodičov o striedavom poberaní štátnych sociálnych dávok.

K článku IV

K bodom 1 až 4 (§ 24 ods. 1 až 3)

Všetky formy osobnej starostlivosti (zverenie dieťaťa do osobnej starostlivosti jedného z rodičov, zverenie dieťaťa do spoločnej osobnej starostlivosti obidvoch rodičov a zverenie dieťaťa do striedavej osobnej starostlivosti oboch rodičov) sú si navzájom rovnocenné. Na to, ako súd rozhodne, je najpodstatnejšie to, aby bol chránený najlepší záujem dieťaťa v danom konkrétnom prípade. V rodinnoprávnych veciach je potrebné posudzovať každý prípad individuálne (ad hoc).

Cieľom navrhovanej zmeny je predovšetkým doplniť formy osobnej starostlivosti aj o spoločnú osobnú starostlivosť oboch rodičov, ktorá môže byť vzhľadom na potreby konkrétneho dieťaťa vhodnejšia ako existujúce formy starostlivosti.. Navrhovanou úpravou sa má zamedziť, aby za každých okolností súd určil, ktorému rodičovi maloleté dieťa zverí do osobnej starostlivosti, kto ho bude zastupovať a spravovať jeho majetok a ako má rodič prispievať na výživu dieťaťa. Návrh zákona nemení povinné spájanie konaní o rozvode s konaním o úpravu pomerov rodičov k ich maloletým deťom na čas po rozvode, ale len zabráni doterajšiemu automatizmu, ktorým sa mohli zbytočne prehlbovať rodičovské spory. Modifikácia zodpovedá zneniu Princípov európskeho rodinného práva týkajúce sa rodičovskej zodpovednosti (Principles of European Family Law Regarding Parental Responsibilities) podľa ktorých platí: *Principle 3:10 Effect of dissolution and separation.*

*Parental responsibilities should neither be affected by the dissolution or annulment of the marriage or other formal relationship nor by the legal or factual separation between the parents. Principle 3:11 Joint exercise Parents having parental responsibilities should have an equal right and duty to exercise such responsibilities and whenever possible they should exercise them jointly.*¹ Expressis verbis ukotvenie spoločnej osobnej starostlivosti rodičov o dieťa v § 24 zákona o rodine je súčasťou viacerých zahraničných právnych poriadkov (napríklad: nemecký Občiansky zákonník BGB: § 1626: Elterliche Sorge. Grundsätze, § 1626a Elterliche Sorge nicht miteinander verheirateter Eltern. Sorgeerklärungen; rakúsky Občiansky zákonník ABGB: § 177 Obsorge der Eltern, § 179 Obsorge bei Auflösung der Ehe und der häuslichen Gemeinschaft; český Občiansky zákonník: § 907 Společná péče; švajčiarsky Občiansky zákonník ZGB: Art. 296.

Návrh zákona v označení pojmu „spoločná osobná starostlivosť obidvoch rodičov“ nadväzuje na už platný obsah zákona o rodine vo vzťahu k obsahu pojmu „osobná starostlivosť“. Návrh zákona nezavádza vymedzenie pojmu „osobná starostlivosť“ a nadväzuje na judikatúru či doktrínu rodinného práva, podľa ktorej ide o právo rodiča mať dieťa u seba a zabezpečovať stravu, oblečenie, ubytovanie, hygienu t.j. činnosti, ktorými sa zabezpečujú základné potreby dieťaťa.²

V § 24 ods. 2 sú ustanovené hmotnoprávne podmienky na to, aby súd mohol zveriť dieťa do spoločnej osobnej starostlivosti obidvoch rodičov. Nevyhnutnou podmienkou uplatnenia tejto formy spoločnej osobnej starostlivosti je nielen záujem o spoločnú osobnú starostlivosť o dieťa, ale hlavne súhlas obidvoch rodičov so spoločnou osobnou starostlivosťou. Súčasne je vždy kritériom najlepší záujem dieťaťa teda zverením dieťaťa do spoločnej osobnej starostlivosti musí byť naplnená podmienka najlepšieho záujmu dieťaťa a zároveň musia tým byť zaistené jeho potreby.

Z § 24 ods. 3 sa navrhuje vypustiť slovo „lepšie“. Explicitným ukotvením spoločnej osobnej starostlivosti ako rovnocennej formy osobnej starostlivosti o dieťa nemá z jazykového (gramatického) hľadiska slovo „lepšie“ aktuálne v § 24 odseku 3 svoje opodstatnenie.

Povaha spoločnej osobnej starostlivosti si vyžaduje súhlas (dohodu) oboch rodičov, i keď v prípade striedavej osobnej starostlivosti môže nastať situácia, že postačí súhlas len jedného z rodičov. Nesúhlas jedného z rodičov s akoukoľvek formou starostlivosti nemá vplyv na posudzovanie jeho schopnosti dohodnúť sa na výchove a starostlivosti o dieťa s druhým rodičom, ani mu nemôže byť inak na ťarchu. Všetky tri formy zverenia maloletého dieťaťa do osobnej starostlivosti rodičov sú rovnocenné a súd medzi nimi rozhoduje na základe posúdenia najlepšieho záujmu dieťaťa. Preto ani nesúhlas rodiča s niektorou z týchto foriem nemôže mať pre tohto rodiča negatívne následky, ani nemôže byť považovaný za prejav neschopnosti dohodnúť sa na výchove a starostlivosti o dieťa s druhým rodičom, ale len za

¹ K. Boele-Woelki et al. Principles of European Family Law Regarding Parental Responsibilities. Antwerp: Intersentia 2007.

² Pavelková, B.: Zákon o rodine. Komentár. 1. vydanie, C.H.Beck, Bratislava 2011 S. 167; Kubičková, G. in Lazar a kol.: Rodinné právo. In: Občianske právo hmotné. - Bratislava : Iuris Libri, 2018. - ISBN 978-80-89635-35-1 [1.zv.]. - S. 395; Šinová, R. - Westphalová, L. - Králičková, Z. a kolektív - vyd. Leges. Rodičovská zodpovednosť. 2016. Praha. S.203.

prejavenie legitímneho odlišného názoru pri hľadaní najlepšieho záujmu dieťaťa, a v tomto rozsahu nemôže rodičovi, ktorý vyslovil svoj nesúhlas, pri ďalšom rozhodovaní súdom o forme starostlivosti priťažieť. Toto pravidlo platí len v prípade, že nesúhlas rodiča je riadne odôvodnený, t.j. odôvodnený spôsobom, z ktorého je pre súd zrejmé, aké dôvody vedú rodiča v vyslovení nesúhlasu. Dôležitým momentom právnej úpravy je to, že sa vždy musí akcentovať záujem dieťaťa. Inak povedané, záujem dieťaťa je vždy rozhodujúci bez ohľadu na to, aké sú dôvody pre vyslovenie nesúhlasu zo strany rodiča s niektorou z foriem osobnej starostlivosti.

Tak pri striedavej osobnej starostlivosti, ako aj pri spoločnej osobnej starostlivosti je v záujme dieťaťa, aby rodičia boli schopní dohodnúť sa o výchove a osobnej starostlivosti o dieťa po rozvode manželstva, ich nezhody po rozhodnutí o úprave práv a povinností sú podkopaním stability prostredia a fakticky znefunkčnia striedavú, či spoločnú osobnú starostlivosť, dieťa vystavia konfliktom rodičov aj konfliktu lojality k rodičovi/obom rodičom. Navrhované doplnenie v § 24 ods. 5 podporuje informované právne povedomie rodičov a zvyšuje pravdepodobnosť prijatia takej úpravy práv a povinností voči ich dieťaťu, ktorú budú rodičia následne realizovať v dlhodobom horizonte.

Zmeny navrhnuté v § 24 platia aj pre situácie úpravy výkonu rodičovských práv a povinností a úpravy styku v ďalších prípadoch t. j. v prípade tzv. nezosobášených párov, ako aj v prípade rozhodovania súdu o zmene úpravy výkonu rodičovských práv a povinností. Dôvodom je, že ustanovenie § 36 ods. 1 posledná veta zákona o rodine upravuje, že ustanovenia § 24, § 25 a 26 sa použijú primerane.

K bodom 5 a 6 (§ 28 ods. 3)

Ustanovenie § 28 ods. 3 zákona o rodine sa navrhuje novelizovať, vzhľadom na diskriminujúcu právnu úpravu, spočívajúcu v obmedzení rodiča s obmedzenou spôsobilosťou na právne úkony vo výkone rodičovských práv a povinností, v tom smere, že takýto rodič nemôže vykonávať rodičovské práva a povinnosti ako celok bez ohľadu na rozsah a charakter obmedzenia v spôsobilosti na právne úkony. Navrhuje sa upraviť ustanovenie § 28 ods. 3 tak, že, ak jeden z rodičov bude obmedzený v spôsobilosti na právne úkony, druhý rodič bude vykonávať rodičovské práva a povinnosti sám len v tom rozsahu, ktorý zodpovedá súdom vymedzenému obmedzeniu spôsobilosti na právne úkony jedného z rodičov. Keďže ide o ustanovenie, ktoré má dosah na výkon rodičovských práv a povinností, javí sa ako nutné vymedziť jeho obsah tak, aby bolo zrejmé, že nie každé obmedzenie spôsobilosti na právne úkony je spôsobilé mať absolútny dosah na rodičovské práva a povinnosti a kompetencie rodiča; tieto môžu byť v daných prípadoch zachované v plnej miere.

K bodu 7 (§ 62 ods. 7)

V rozhodnutí, ktorým sa rozvádza manželstvo rodičov maloletého dieťaťa, súd podľa § 24 ods. 1 zákona o rodine určuje, ako má rodič, ktorému maloleté dieťa nebolo zverené do osobnej starostlivosti, prispievať na výživu, alebo schváli dohodu rodičov o výške výživného.

Táto úprava sa uplatní v situácií, keď je dieťa zverené do osobnej starostlivosti jedného z rodičov. Z podstaty inštitútu spoločnej osobnej starostlivosti vyplýva, že rodičia súhlasia, že aj výživu dieťaťa budú zabezpečovať obaja spoločne a teda súd nemá dôvod rozhodovať o výživnom, nakoľko, ak by jeden z rodičov nesúhlasil s určeným výživným, popieralo by to samotnú podstatu inštitútu spoločnej osobnej starostlivosti. Fundamentálnym základom je tu vo všeobecnosti súhlas oboch rodičov a skutočnosť, že sa vedia bez konfliktov vzájomne bez ingerencie súdu o všetkom ohľadne ich dieťaťa dohodnúť. Z hľadiska systematiky zákona o rodine sa do § 62, ktorý upravuje vyživovaciu povinnosť rodičov k deťom, dopĺňa nový odsek 7, v ktorom sa v tejto súvislosti s cieľom predísť výkladovým otáznikom v praxi, explicitne ustanovuje, že *„ak je maloleté dieťa zverené do spoločnej osobnej starostlivosti obidvoch rodičov, súd môže schváliť dohodu rodičov o výške výživného, alebo môže rozhodnúť aj tak, že počas trvania spoločnej osobnej starostlivosti obidvoch rodičov výživné neurčuje.“* Ide o dispozitívne ustanovenie resp. dispozitívne oprávnenie súdu.

K článku VII

Účinnosť návrhu zákona sa upravuje ako delená účinnosť. Nadobudnutie účinnosti navrhovaných zmien sa navrhuje od 1. decembra 2022 s výnimkou jednej zmeny v bode 11 čl. I (§ 124 ods. 2 CMP) vzhľadom na účinnosť zákona č. 150/2022 Z. z. o zmene a doplnení niektorých zákonov v súvislosti s novými sídlami a obvody súdov.

Cieľom takto upravenej účinnosti je zabezpečiť s ohľadom na dĺžku legislatívneho procesu dostatočne dlhú legisvakačnú lehotu a zároveň, aby rodičia, súdy, advokáti či orgány sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately mali dostatok času na prípravu na aplikáciu zmien v rodinnom práve.